

# ПРИЈЕГЛЕД

ПРИЛОГ »МАЛЕ БИБЛИОТЕКЕ«

---

БРОЈ V.-VI. — МОСТАР 15-IV-1902. — ГОДИНА I.

---

## ДА ГА ПОМЕНЕМО

»Велики, потпуно развијени пјесници великих, срећних народа — то су величанствени паркови: све уређено, правилно, сјајно и богато. Пјесници као Ђура су мале, мирисне горске ливаде, Онамо одлазимо сваки дан, уживамо, кријепимо се и ведре душе враћамо се дома; овамо нас ријетко кад нанесе пут, забавимо се који часак и растајемо се тужна срца с горским станом«... Овако завршује пок. Свет. Вуловић, критичар српски, своју студију о омиљеном лирском пјеснику српскоме Ђури Јакшићу. Рекосмо *омиљеноме*, а могасмо, готово, рећи и *најомиљенијем*, па да ипак не би претјерали. Ђура је збиља омиљен у народу српскоме, као ријетко који. Њега знаду чак и они, који у години дана тек по два или

по три пута прихвате књигу у руке и говоре о њему са одушевлјењем. Човјек мора да се диви, кад, чешће пута, чује, из уста каквога обичнога чаршинлије,

Ја сам стена,  
О коју се злоба мори  
Светска чуда и покори,  
Крш громава, огањ, клетва  
И сто чуда неба, земље,  
Разбило се о менека  
Усамљена...

или :

Јесте ли ми род, сирочићи мали  
Ил' су можда и вас јади отровали  
Или вас је слабе прогонио свет,  
Па дођосте амо, да кад људе знамо  
Да се и ми мало боље упознамо  
У двопеву тужном певајући сет?...

А Бурине *приповјетке* читају се, са највећом насладом, у оним најнижим, малим дућанима, у недјељне или празничне данс, кад су вриједне занатлије оставиле свој чекић или иглу и сјеле, да се књигом позабаве. Буру воли велико и мало, старо и младо, богато и сиромашно! Он, који се за живота толико напатио и намучио, гоњен и протјериван од свакога, данас је љубимац свога народа!

Но, поред свега тога, што је тако омиљен и чувен, тешко да ће коме панути на памет, да се сјети, е ће за два мјесеца 27. јула ове године навршити се равних седамдесет година од како се родио велики овај пјесник. Много их има, много поштовалаца његових, који га и читају и хвале а о животу његову не знаду ништа. Тога ради хоћемо макар и у кратко, да упознамо наше читаоце с њиме и да га, на овај начин, приликом седамдесетогодишњице рођења, поменемо.

Ђура Јакшић родио се 27. јулија 1832. године у српској Црњи, у Банату Отац му је био свјештеник у истом мјесту и звао се Дионисије, а матери му било је име Христина, која је такођер била свјештеничка кћи.

Прву, основну школу, учио је Ђура код куће, гд је је учио буквар, псалтир, часловац и т. д. Из ове отишао је у њемачку школу, а кашње, у Сегедину, прешао је опет у српску. Год. 1843. ступи он у Сегединску гимназију.

Но пошто се никако не могаше опријатељити са гимназијским предметима и пошто је особито волио сликарство, оста-

ви он год. 1846. гимназију, те оде у Темишвар, да тамо учи сликање.

Сад је од најслабијег гимназијског ученика уједанпут постао најбољи ученик, те пошто му је отац сам увидио, да ће овако најбоље успјети, даде га у Пешту у сликарску академију. У тој академији је био до 1848. год а онда се, због неких неприлика, врати кући, и тада се крене у Вел. Бечкерек, да учи сликарство код српскога сликара Костадина Данијела

Због слабих материјалних прилика, остави он и Биоград, ће је из Бечкерска отишао био, те се опет врати натраг, а по томе се настани код куће, ће је остао до 1851. год. Тада га отац пошаље у Бечку академију.

У Бечу је Ђура био до 1853., Одатле га отац опреми у Минхен (Њемачка) и ту је остао до 1854. а тада се, на позив очев, врати кући.

Год. 1855. био је у Вел. Кикинди, гдје је од сликања живио, а 1856. дође у Нови Сад, да свој посао и даље настави.

Годину дана, по доласку у Нови Сад, крену се Ђура у Биоград и ту, на ње-

гову молбу, поставе га за учитеља у селу Сумраковцу (Србија), те је ту остао до 1858. год.

Те, 1858. год. постане он учитељ цртања на једној женској школи у Биограду. Као учитељ цртања остао је до 1860. год. које године постане учитељ у Пожаревцу, те се у томе мјесту и ожени са ћерком учитеља Сима Николића.

Год. 1861. оде у Беч, да учи сликање, а ту је био све до 1862. год., па се и опет врати у Нови Сад, гдје остаде само годину дана. Тад пређе у Србију, постаде најприје учитељ у Пожаревцу, а касније учитељ цртања у гимназији Крагујевачкој.

Од 1865. год. био је чешће премјештан из мјеста у мјесто све до 1872., које године добије службу коректора државне штампарије, те је у том звању и умро.

А умро је 16. новембра 1878. год.

Спољашњост Ђурину пок. Вуловић описује овако :

»Ђура је био лијепа, средњег раста, а кренка, снажна састава. Лице му је било правилно, округло, средње величине;

чело умјерено високо, нос прав; бркови густе, повећи, пали, а брада умјерно дуга, густа; коса црна и обрве, а брада и бркови нариђи; очи граорасто-зелене, а поглед пун осјећања; стас прав; кретање тихо, поуздано, слободно; врат кратак; мишићи развијени, чврсти; лице румено, мирно; пуноћа вазда умјерена...«

Завршујући овај чланак о Ђури, завршићемо га ријечима другог одличнога критичара српскога Дра Љубе Недића:

»Јакшићу, као лиричару припада прво мјесто после овога највећег (*Бранка*, пр. ур.) пјесника што је новим језиком пјевао. Ни у кога другог не налазимо, у оној мјери, што пјесника пјесником чини; ни један од њих нема тако одређене маркантне физиогномије своје као он; ни један оне снаге и пластике, којом он располаже. Понеки од њих надмашују га, покадшто, већим савршенством форме и бољом техником стиха, или им је језик углађенији; али ни један није, цјелином својом, толико пјесник као он, нема толико темперамента, толико расе, тако одређене своје индивидуалности као он. То је прави, рођени пјесник, коме је

пјесма богодани дар, да њоме исказује оно, што му душу покреће»...

В. Д.

### »ПРИЈАТЕЉИ КЊИЖЕВНОСТИ«.

Франц Сингер написао је овај занимљив предговор једној својој књизи о својим пријатељима.

Један пријатељ: Нисам ли ја скоро Ваше име негдје читао? Није ли на посмртном листу или приликом какве колекте? Ах, пардон, сад сам се сјетио; оглашавали сте неку своју књигу. Човјек толико много прочита, да и нехотице замјењује једно с другим.

Други пријатељ: Јел те, изишла је нека нова књига Ваша? Читао сам књижарски оглас и већ сам хтио да купим; ал нисам знао гдје би је могао добити. Молим Вас, дајте ми адресу — ал не, још боље, Ви ћете ми је сами послати, и то са каквом лијепом посветом; књига, коју сам аутор поклања, увијек има веће вриједности.

Трећи: Не, не, немојте ми близу прилазити! Срдим се на Вас, врло се срдим.

Дакле из новина морам ја да сазнам, да Вам је изишла нова књига? Тако се ради са својим најбољим пријатељем? Та ми смо прије пет година цијело љето код Мајзла за истим столом ручавали! Не, не, немојте ништа говорити, напошљетку нисам ја варварин, а ако ми још данас пошљете своју књигу, то ћу Вам дати још милости. Али наравно повезан егземплар!

Четврти: *Carissime*, моја најсрдачнија честитка! Читао сам опет Вашу једну књигу, сасвим изврсно! У мени имате вјерну муштерију. Мој књижар има наредбу од мене, да ми сваку књигу са Вашим именом, одмах пошаље. Шта кажете? Ви не пишете са пуним именом. То је врло интересантно, ни појма нисам имао!

Још један: Дакле Ви још увијек издајете књиге? Чудновато. Па Ви немате нужде. И ја сам једном — има ваљда већ дванајест година — нешто написао, једну здравицу у сватовима једне кузине. Већ су неколико пута наваљивали на мене, да штампам ствар, ал сујета је далеко од мене.



Шести пријатељ: Зар Вам нису јуче у вече уши зујале? Био сам у друштву, у коме се говорило, како лијепо пишете. Ал ко има такав таленат, тај треба да дозволи и публици да у том ужива. Зашто не дате кадгод и штампати што? Шта кажете? Већ сте читаво туце књига издали? Није могуће! А ја мислио, Ви пишете само ради свог уживања!

Једна пријатељица: Пре некако у књижари дође ми једно Ваше ново дјело до руку. Са својим издавачем можете потпуно задовољни бити. Израда је изврсна. Ја чезнем за онаким папиром, а Швабихерова слова елегантно изгледају. Ова ће књига прокрчити себи пута. Јесу ли пјесме или новеле?

Осми пријатељ: Код Х. новина имате заиста врло доброг пријатеља. Ту је неки дан о Вашој некој књизи хваљено и сувише. Ал је велика штета, што се радије не одате драми. Ко Вам још данас узима књиге? Позорница је данас прогутала сво интересовање. Комедија, која ијоле успјеха пожње, више ће Вас учинити познатим, него туце књига, над ко-

јима се морате у зноју лица свога да мучите.

Опет један: Дакле Ви сте и опет једном књигом учинили злочин. Ал кад се Вама свиди, мени је свеједно. Апропо, јесте ли читали нову књигу од Буржеа? Ванредно, пирамидално! У опће, данас човјек још једино што французе може да чита. Да, мој пријашко, код њих би Ви сви, без изнимке, могли ићи у школу.

Још један: Недавно чујем, да Вам је изишла нова књига. Нисам је читао. И нашто? Ја познајем Ваш *vieux jeu* — манир. Немојте узети за зло, драги пријатељу, ал ја бих већ давно почео водити рачуна о садашњем духу времена. Данашња публика тражи голицање живаца мјесто уздисаја срца, јасне свјетлости, мјесто идиле при мјесечини, крви а не млијека!

Једанести пријатељ: Но, хоћемо ли што скорије добити чега новог од Вас? Како велите? Свешчица кратких прича да је недавно изишла? Дакле опет кратке приче? Кажите, драги пријатељу, зашто ви не пишете боље какав роман? Ове се ситне ствари преживљују. Данас хоће

човјек за своје паре нечег солидног, цјелокупног да има. Ја дабогме говорим само о публици а не о себи. Јер ја, ја се интересујем, као што знате, за Ваи таленат. Ја ћу још данас да узмем Вашу књигу из библиотеке за позајмљивање.

Ј. П.

## Н. В. ГОГОЉ

— Влад. И. Шенрок\* —

Никола Васиљевић Гогољ заиста је велики руски умјетник ријечѝ. Права на бесмртност је стекао не само својим дјелима, него и одлучнијем утјецајем на сав ток даљег развића руске књижевности; јер главни је Гогољ, који је учинио, да она добије самосталности, и да пође правцем реалним, који и данас у њој влада. Као писац, који је неоцјењиве услуге учинио књижевности свога народа, ослободив је угледања, и управивши је одсудно на пут сликања прѣвог живота, Гогољ је за свагда, тиме, стекао себи

\* Из биограф. нацрта уз петнаесто издање Гогољевих дјела (Сборникъ »Нивы«, 1900. Маркс, Петроград).

једно од најпочаснијих мјеста у историји те књижевности, па нека су ма колике заслуге њених будућих радника.

Гогоља, као човјека и писца, најбоље карактерише несумњива оригиналност његове личности, у најбољем значењу ријечи. Поред те особине и могао је, готово једино снагом природна дара, да достигне ону велику савршеност својих радова. Тешко је наћи још којег знатног књижевника руског толико независног од туђег утјецаја. Гогољ је *чист* Малорус — насупрот већини руских великих књижевника, — готово без мрвице туђинскога, ни у својој крви, ни у васпитавању. Од првих дјетињских утисака примао је све националне особине Малоруса, дишући ваздух свога завичаја, своје миле украјине. Заносио се појезијом из успомена о прошлости Мале Русије, драга му је и садашњост њена, и прошлост њена предања, поезија, обичаји њени. Пламени занос за народним предањем надахну, доцније, читаву поему, чије лијепо умјетничко сликање сјајна доба козаковања бјеше загријана огњем искреног

осјећаја, које пламтијаше у дубини душе пјесникове.

19. Марта 1809. године родио се Гогољ, који одмах поста идол матере своје, Марије Ивановне, жене златна срца. Утјецај њен особито се показао на рано и јако изазваном религиозном осјећању синовљевом. Дубоко религиозна, унеколико поетична душа материна говорила је из њених одушевљених, искрених и топлих ријечи, у којима се огледала тако исто усхићена, искрена и топла, али уједно и мало наивна вјера. Тако је мати прва укресала живу искрену религиозна, и уједно судбоносна, осјећања у пријемљиву душу свога дјетета. Али родитељи су ријетко кад добри васпитачи своје дјеце. Гогољ је напошљетку и сам видио, да ни његова мати није била изузетак од правила. Он се, у писму својој мајци, противио сувишноме формализму, који се брине да дијете прво позна и привикне да тврдо поштује обреде, па ма и не разумијевало суштину вјере.

Осим првих религиозних осјећања, у Гогоља су и нехотице створили још и основ жарке љубави према завичају, која

му се у дјелима истиче. Ову основу треба тражити у најранијим утисцима његова дјетињства, када му се срце првом препуњало и дрхтало од неисказана усхићења при звуцима завичајних мелодија, који му душу обухватаху, и при гледању махнита »хопака«\*.

Ова, готово несвјесна, слатка очараност за увијек је очувала своју власт над њиме; нити је Гогољ икада могао бити хладан према ономе, што га је подсјећало на завичај и давнашње дјетињство. То је потресало најосјетљивије струне његове душе. Такав је у почетку VI главе »Мртвих душа«, диван лиризам о дјетињству. На многим другим мјестима такође, у којима искрено осјећа говори, кад пјесник понова оживи своје најраније утиске. Њему је пријатан и звук шкрипавих врата сеоских домова, за који вели да, тек што се чује, а оно одмах ширне у душу сеоски дах, и измами слику сена.

Природно је, што малиша, који је како zgodно вели А. Н. Пипин, »у потпуној

---

\* Козачка игра. *Прев.*

средини малоруског господског и сеоског живота« растао, — за увијек остаје један од најватренијих обожаваоца своје поетичне отаџбине. Као дјечак слушао је вјешта причања очева, зачињена сјајним малоруским хумором, у пуној снази; и тада још пробудила се у њему љубав према тој »оштрој, видној црти, којом се јужњак Рус одликује и дандањи од своје остале руске браће«. Од природе обдарен ванредном способношћу посматрања, млади Гогољ рано упознаје живот малоруског села, неопажљиво почиње волети завичајне, малоруске обичаје, предања, пјесме, игре. На имању, пак, Трошчинскога, добија он појма и о многом другом чему, што би му, свакако, остало и непознато у уском домаћем кругу. Ту се он, даље, упознаје унеколико и са умјетношћу, јер је гледао на домаћој позорници Трошчинскога пијесе од пјесника Котљаревског, и свога оца, наравно.

У дому Трошчинскога било је за радознала дјечка доста шта за гледање и посматрање. У тој кући бјеше, како вели Гогољ, »вјечито« празновање и светковање: музика, позориште, гозбе, гости,

спољашни сјај; напошљетку су ту налазили приступа и умна интересовања; па и саме забаве, ако и не свагда, али већином, носиле су отисак такта и укуса. И то тако, све скупа, чинило је неки чаробан утисак. Гогољеви родитељи, разумије се, били су у том дому примани врло радо, и осјећали се, као пренијети из свог обичног живота и околине у чаробне собе каквог властелина из бајке.

Пошто је кратко вријеме био у полтавској гимназији, Гогоља пријеведу у Нежинску гимназију Гогољ задуго бјеше немио. Слабуњав наклоњен пошалицама и задиркивању, лијен и зато слабо напредан у наукама, — такав се није свиђао ни вршњацима, који му се ругаху, ни старијим, који су гледали у њему рђава и несуредна ученика. Али ипак, средини, у којој је растао, није била незгодна. Живот у гимназијском заводу, у оно вријеме, био је слободан: дјеца су се могла забављати по вољи, јер су имала и мјеста и слободе зато. На прво мјесто мора бити гимназијско позориште. Пространа башта њихова завода била им је



отворена и zgodna za utrošak većine svoġa vanškolskog vremena. Često su i učili u toj bašti, pod baġnim nebom ukraġinskim. Poneki učenici su pod kakvim drvetom smišľali i pisali svoje ućnićke sastave. Bezbriġnost i igra stvarahu meľu dġecom ġivľe odnose, i topla druġanska osġećanja saćuvľivala se i na sav ġivot. Istina, mnogo se znaња niġe iznosilo; ali mladost se kretala slobodno i veselo; swagda bġеше доста vremena za ćitaње и омиљени рад и забаву, и за утиске ġivota. Отуда долазе свиġетле и тамне стране ондашњег лицејског ġivota.

Природна даровитост Гогољева поġављивала се испочетка у вġештим и zgodним надимцима, које он сипаше и десно и лијево; у вġештом копирању спољашности, и манира оних около њега. Али то задуго не скреташе нићије озбиљне паġње. Али коġегод име створи, коġугод досġетку направи, хвата се још у лиġету, његове занимљиве несташиće изазивале су често срдаћан смиġех, ма да нико ниġе ни помислити могао, да тај дġечко обећава још нешто много и много необич-

није и боље. У њему се пробуди и љубав цртању, дијелом и читању, али нарочито позоришту: Гогољ много послује око приређивања представа између зидова нежинског лицеја, а и сам, као глумац, вјештачки игра старце и старице.

Али у том га затече и смрт очева. У његовој шеснаестој години претрпιο је тај удар, који учини јак покрет у његову развићу, и од њега, дечка створи младића. Брига о породици паде на њ. Испочетка хтједе јој и сав живот посветити. Учи и напредује, али осјећа да га нарочито привлачи историја, да у њему јача наклоњеност литератури, и ако сама школска предавања нису на њ нимало утјецала својом љепотом страном. И напошљетку пробуђује се у њему жарка, младићска потреба пријатељства: поред више другова, нарочито се спријатељио с Висоцким. С њиме, по свршетку лицеја оде и у Петроград. Обојица су силно идеализовали сјеверну престоницу. Волио је, по свршетку испитâ, прије него што оде у Петроград, у родитељској кући да проведе одмор. Он је, како је причала његова покојна сестра, обично,

при доласку на одмор, још на читаву, врсту раније скакао из кола и ишао кући, пун силног узбуђења још при самои помолу села свога. Тако срећни дани прођу му брзо и овога одмора, и онда оде у Петроград. Али стварност му је брзо расхладила младићски занос: мјесто стана с прозорима према Неви морао се задовољити скровитом собицом на највишем спрату неке велике куће у некој прозаичној улици; поред те маленкости још толико других, препоручљива писма, дуге улице итд. Познаде невољу, одржа се у летњем шињелу цијеле зиме, одрече се омиљених забава, не иде у позориште... Осјећајући се дубоко незадовољан, Гогољ, у грозничавом стању и журби, тражио је час овдје, час ондје начина да нађе себи друго попрште, али всује труд. Сјетивши се својих успјеха у гимназијском позоришту, он гледа чак да буде и глумац; али његово читање, изразно и умјетно, природно и без икакве лажне афектације\* учини недовољан ути-

\* Познато је како је Гогољево умјетничко читање јако одушевило Белинског, многе друге пријатеље и познанике његове. О томе и Тургењев у својим »Успоменама«.

сак на тадашње позоришне аристархе. Но затим одштамна свој ђачки рад један; критика се одзове хладно, и ожалошћени писац похита да спали своје књижевно првенче. Али опазио је међутим, да се Петрограђани неки интересују за све малоруско, те окретни младић науми да изнесе на сцену очеве комедије, и стане спремати и грађу за намишљене приповијетке малоруске. То су добро познате »Вечери на летњиковцу близу Диканке«.

(Наставиће се).

### »ЗОРА«

У Задарском српском листу, на чијем подлисту ради познати српски књижевник Марко Цар, изишао је опширнији приказ »Зоре«, која је свој излазак због извјесних прилика морала да одложи до 1 јула о. г. Овај приказ гласи: »Пошљедњом, двоструком, свеском за прошлу годину (за новембар и децембар 1901) навршио је овај наш књижевни лист шесту годину својега живота, и кад смо се надали да ће, о новој години, наставити свој марни и смишљени рад у корист српске књижевности уопште и на ухар српске свијести у окупиранијем земљама, »Зорино« уредништво, у нарочитој поруци на читаоце, оглашује српском свијету престанак својега излажења, наводећи као узвок томе стару

невољу наших књижевних листова: — скучен број читалаца који плаћају. Праштајући се од публике, »Зора« јој не вели ипак »збогом остај«, него јој насмијанијем лицем каже »до скоро виђења«; она т. ј. не мисли да своје излагање за свагда прекине, но је ријешила да у свом изласку учини »једну паузу«, док не среди своје одношаје, док не прибере сву снагу, и онда да изиде освјеженим силама пред своје старе и нове претплатнике. Тако гласи порука уредништва, која читаоцима даје »rendez-vous« за 1. јула о. г. и уједно их позивље на што обилније претплаћивање.

Рећићемо искрено: нас је ово (ако и часовито) престајање »Зорино« веома ожалостило, јер ми у узроцима, што се за ову кризу наводе, видимо озбиљну пријетњу за њезину будућност, све кад би је моментано и прекужила. »Зора« је кроз овијех шест година свога излагања стекла тако лијепо име у нашем народу, она је тако сјајно дјелом показала да је достојна да живи, да би заиста велика грехота била, кад би наш народ пустио да тај лист угине. И без обзира на то, што је »Зорина« редакција успјела била да око себе окупи цвијет српскијех књижевника старије и новије генерације, она се својим спретним и скроз модерним, па опет зато патриотским схватањем уредничког задатка у многим погледу издвајала од осталих редакција наших књижевних листова. То се јасно опајало на њеној укусној спољашности, на спретном распореду садржине, као и по згодној алтернативи ситнијих и крупнијих писмена, избјегавању непријатног цјепкања одвећ дугијех саставака и

т. д.; али је опет главна заслуга »Зорина« уредништва, по нашем суду, била у томе, што она свој позив није онако »пасивно« схватала, као што га многа друга уредништва схватају, него је по могућности хтјело да свој позив врши активно, свјесно, систематично. Оно се није задовољавало да игра улогу позоришног подузетника, који се ограничава на то, да око себе окупи чету добријех глумаца, који ће са више или мање успјеха на његовој бини показати своју вјештину; оно је врло добро знало да уредник књижевна листа није прости »impresario«, који има да ангажује своје људе и да их изведе на позорницу, него да је уредник шеф орchestra, који даје такт и својом управничком палицом удише живот цијелој дружини. То је, рекосмо, уредништво »Зоре« врло добро знало, па, у колико је могло, и дјелом показивало; а ако тај свој идеал није могло до краја да оствари, томе су ваљда на путу стали узроци јачи од његове воље; али тек, оно је барем показало да свој позив схвата правилно, па је настојало и да му се, колико је могуће, приближи.

И, фактички, »Зора« је била први наш књижевни лист, који је са уводног мјеста ижде-нуо облигатну (ма колико понекад глупу) приповијетку или стихотворску вјеџбу, те на мјесто њихово подигао катедру за расправљање разних књижевних и просвјетних питања, која, најзад, и јесу главни »raison d'etre« једног књижевног листа. »Зора« је, осим тога, прва међу нашим књижевним листовима (барем донекле) схватила бесмисленост старог бркања чисте књижевности са чистом науком, или вулгаризацијом науке,

које чини да се у нашим књижевним зборницима понекад сучељавају чланци, рецимо, о сузбијању туберкулозе, са чланцима о опадању лирике или о драматичности »Горскога Вијенца«. Уз то је »Зора« обилато његовала књижевну критику, доносећи оцјене и приказе свих знатнијих српских публикација, а није занемаривала, него је, шта више, опширно гајила и културне биљешке из словенског и страног свијета. Укратко, она је била и »лијепо« и »вјешто« уређивана, те је зато заслуживала више пажње и потпоре у читалачкој публици. Једну је ипак ману имао овај мостарски лист«, вели писац даље, а то је што је излазио неуредно. »Та је нетачност у излажењу многим нашем књижевном листу живот прекратила, те би једном вријеме било да се наша уредништва у том погледу угледају на листове осталог свијета, особито на листове њемачке, који су у излажењу свом тачни од скрупулозности. Претплатник, који не може да поуздано рачуна да ће тога и тога дана добити лист, на који се претплатио, лако постаје рђав плаћалац; а уз то лист, који неуредно на своју адресу стиже, не може да у читаоца однегује ону пријатну навику, која може да постане најпоузданији савезник књиге уписника односно администрације. Зато, ако »Зори« буде суђено да опет својим претплатницима заруди, не ће згорега бити да се питање њезина излажења уреди кудикамо озбиљније, европскије; а да то није тако ситна ствар, како се можда коме чини, то ће »Зорина« администриција у своје вријеме опипати руком. Ми дакле, с наше стране, изричемо жељу и наду да нам »Зора«, по обећању

њена уредништва, опет сине, те да у вјештијем рукама свог вриједног уредника, г. Атанасије Шоле, буде и унаприједа израз напретка у нашој књижевној журналистици и уједно луча просвјете и школа српскога патриотизма у кршној земљи Херцеговој«.

## ПАБИРЦИ

ПО ИТАЛИЈАНСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ.

\* *Storia romana* (римска историја) од Ферера, писца и филозофа, који још није навршио тридесету годину живота, задивила је италијански свијет и постигла риједак успјех књижевни и књижарски. То је дјело пуно живота, смиони и женијални покушај реалистичког тумачења једног од најзнаменитијих и најчилијих перијода у историји. Млади овај историчар и бистри критичар, који дубоко проницава и који претреса и прорешетава, расправља и просуђује сваку свјedoцбу; филозоф, који расвијетљује и тумачи догађаје, још осим поменутијех врлина посједује и особити и ријетки дар умјетнички. Попут Villari-а, Negri-а, Ciccotti-а, пише Ferrero простом али лијепом елеганцијом, лакијем, разумљивијем стилем, чисто, бистро, живо; пун слика, присподобâ било кад нам приповиједа о догађајима политичкијем или кад нам открива предјеле старе поганске Италије или описује красоте триумфа Помпеова или кад говори о бучном животу римском. Ријеткост, управо изненађење: на ниједној страници књиге ове нема превише педантерије, цјепидлачења, нема



готово ни биљежакâ, примједабâ, нити наводâ каквијех, што су огромне сметње, клинови, који заустављају пажњу читалаца. Онај, који пише, задовољава се, да искаже и приповједи догађај или да га процијени, а не да из сујете изложи градиво, помоћу којег мисли, да је доспио до односнога одређенога увјерења, доказа и посматрања. Ово је дјело научно, али таково, да ће га због његове сјајне и бистре форме моћи читати и разумјети сви кругови читалаца; дјело, које и ако имаде све увјете, да постане лектиром за народ, ипак не престаје бити драгоцијеном стечевином филозофије и науке за успостављење римске просвјете и образованости. Историја Ферерова праведна је и истинита. Уз особе, и сувише познате, истакнута су достојном свјетлошћу и лица, неправедно до данас мање позната. Скупа са амбицијама, жељама, тежњама и дјелима високе госпде, уздигао је из ничега осјећаје и мисли народа, анонимне, безимене оне свјетине, која је били не само *corpus vile*, непознато, ништаво, кукавичко тијело, на којему су они превијани мудраци, лукаве лије, вјешто сновали и зидали; него, која је свјетина била огромна мрачна ковачница, одакле су они и нехотице у незнању црпили идеје и средства, да их остваре. И на колективном дјеловању појединаца и народа доказао је Ferrero, како — осим генија људи и осим импулса и побуда народа — појављују се у историји више пута савременијех, непредвиђено-пренаглијех догађаја, ненадно-бучнијех појава сакривенијех сила, које смо присиљени назвати »Судбином«, пошто их нико не може у напријед предвидјети прије него

што се догоде; нико их разумјети, кад се збијају, а врло мало их је, који би их и дјелимице знали протумачити послије неколико вјекова. Метод, којијем Ferrero приповиједа јединствен је, сав је његов: он проучава истодобно сваку манифестацију једне епохе: и политику и умјетност и књижевност и економичке прилике и живот народа и великаша. Ferrero је младић, који је без икаквог напора одмах разумио и схватио, колико гријеше данашњи научењаци те примјером својим показао, да се историја не састоји толико у знању проналазења, колико у вјештини приповиједања догађаја живо, видљиво, духом појезије, вјештином рјечитости. За то је књига ова угодна, јер тумачи, поучава нас и нагони нас, да мислимо, те се броји у врсту најрјеђијех и најжељенијех литерарнијех производа, у број новијех и интересантнијех књига, које читаоца присиљавају, да буде пажљив, остављајући у његовој култури трајан и постојан траг. Цијело дјело замислио је филозоф, а написао вјештак умјетник.

\* Angelo de Gubernatis написао је религијозну драму Buddha јаснијем, бистријем стиховима; драму ваљано састављену, подијељену на сцене, обилну драматичкијем моментима и лијепијем призорима. Писац представља историју кнеза Siddhartha — по предању индијанском, четврте инкарнације божанства Буда (Buddha) — који се бори против Pariyans-а, злог духа, неке врсте сотоне, који би хтио навести га на гријех. Али се Буда бјегством ослободи напасти сотонине, повуче се у самоћу, напустивши вјереницу, сина и сјајну краљевску па-

лату. Да ли ће опера ова имати велик театралан успјех не може се предвидјети; стално је пак, да је дјело од огромне литерарне важности. *De Gubernatis* на свакој страници дјела овога показује себе вјештијем стихотворцем. Ендекасилаб из пера његова расвијетљује осјетљиве, дубоке мисли научењака — књижевника.

\* *Verso Oriente* (Пут истока). Књигу ову љупкијех мелодија, које нас воде преко свијета, издао је *Angiolo Orvieto*. — Гласовити овај пјесник богаташ, путујући по свијету с једнога мора на друго, из једне земље у другу, износи у овој књизи у стиховима разноврсне и врло занимљиве утиске своје о типовима, предјелима, приморскијем крајевима, непрегледнијем гомилама свијета, људскијем оцјенама.

\* *Rinascita* (Препорођај) легенде и фантазије од *Corrado Ricci*-а. То је књига, која због своје ријетке особине заслужује пажњу и симпатију. *Ricci* не размишља овдје нити разлаже о мучнијем проблемима психологије, не приповиједа људске трагедије, нити премишља о несталнијем судбинама човјечијег рода нити о будућности васионе; о ничему томе. Он је само посматрао и проучавао, колико вриједи пјесма успавана у некијем старијем љубавнијем баснама и приповијеткама и осјетио тада, да још дрхће тајни неки живот, заборављено сакривено срце, душа музикална. *Ricci* је провео много година по академијама и музејима, прегледао и проучио слике умјетничке и расвијетлио старинске кодексе, старе рукописе. Из такове обилите душевне хармоније: слика на платну и пергамената; из оне особите атмосфере снова о фигурама и

о сликама чудотворнијех умјетника; Ricci је ставио своје легенде и фантазије језиком разговјетнијем, бистријем и звонкијем. »Rinascita« збирка је разноликијех утисака, препуна ненадних грација и тананијех тонова тужне музике, која приповиједа о изумрлијем страдањима и патњама, минулијем славама и далекијем прољећима. Ну колико лаковијернијех дјевојчица, што љубе и сањају, а колико се и озбиљнијех просијеђелијех људи растуже онда, кад сазнаду, да Ромео и Јулија, лијепи пар Веронов, којему је Шекспир подигао вјечит олтар туге и славе, нијесу никада ни постојали? Па колико их је заплакало и колико ће их још заплакати читајући судбину и удес другијех чудноватијех јунакиња љубавнијех, које можда нијесу никада свијета угледале?! Ну зар то штогод смета? Предање је бесмртно у срцима људскијем, и за то онијех свију фигура, створенијех пјесмом или фантазијом народном, не ће никада нестати из нашијех душа. Душа човјечија сањаће увијек о некијем својијем милијем фантазијама, а њезини снови биће и остаће кроз сва времена сјеме за легенде. Пјесма је свугдје у свијету, као што је и живот и свјетлост.

Љ. Н. В.

---

## КРОНИКА

+ У петом броју »Женског Света« штампано је Љуба из потиског клуба: »Стихотворац«, као своју оригиналну причу. Међутим је то чист плагијат лијепе новелице Gárdonji Géze, која

има наслов »Како се стихови пишу« и коју је мостарска »Зора« у 1900 години донијела у пријеву свога сарадника Јована Протића. Истина Јуба из потиског клуба преиначио је ову причу у толико, што је измјенио мађарска имена са српским, што је неке реченице испустио а неке рђаво превео. Писац је плагијат узео из другог издања Гардоњијевих новела.

+ Расправа »Поглед на данашњу француску књижевност« од дра. Јов. Скерлића штампана је из »Летописа« у засебном издању.

+ Изићи ће друго издање »Српске Граматике« од Стојана Новаковића са обзиром на опомене критике приликом првог издања.

+ »Први медени кораци« *подрејао* Иван Вујућ Светозаров. Цијена 0.50 дин.

+ Као што »Коло« јавља у Биограду је требао 1 априла почети, једном у седмици излазити шалив лист »Сатир« под уредништвом Бране Цветковића а уз сарадњу Милорада Митровића и Бранислава Нушића.

+ Изишао је »Рад и именик« Матице Српске за 1901 годину.

+ В. Карабљав ће за »Летопис« написати студију о Гогољу и о савременој руској књижевности, а Јов. Дучић о Виктору Игу.

+ За »Летопис« су примљени: »Мраз« драма у једном чину од Пере С. Талетова и »Цвијета« приповијетка Ива Ћипика.

+ Изишла је из штампе »Споменица Косте С. Таушановића« у којој су говори држани о

погребу напаћеног покојника. Пред говорима је штампан симпатичан чланак од М. Павловића и пјесма Милорада Митровића, позната већ из »Покрета« и »Босанске Виле«.

+ Из »Полицијског Гласника« одштампан је роман А. Белоха »Убиство у сигнози« у пријеводу Ј. Угричића.

+ »Сељак« роман Јанка Веселиновића, што излази у »Бранковом Колу« прештампава се у засебну књигу.

+ У Српском Биоградском Народном Позоришту приказивао се »Нарцис«, гдје се, у улози Маркизе Помпадуре, госпођа Милка Гргурова опростила с биоградском публиком. Позориште је било препуно, и при првој појави госпођа Гргурова је бурно поздрављена а затим јој је г. Радовић изнио и предао један букет од управе нар. Позоришта, један од литерарног одбора »Домаћице« и један од Женског Друштва. Госпођа је била веома тронута а нарочито кад су јој предати букети Женског Друштва у коме и она толике године као сарадница »Домаћице« и члан друштва дјелује и ради. Престава је текла како се само пожељети може, сви су се такмичили да престава што љепше и што сјајније испадне, што је у осталом госпођа и заслужила. При свршетку престава госпођа је још један пут бурно поздрављена. Тако се опростила с београдском публиком њена најбоља драмска умјетница.

+ Саватије М. Грбић штампао је књигу за дјецу која се зове »Божур«. Цијена 0.50 дин. Скупљачи добијају 30<sup>0</sup>/<sub>0</sub> рабата.

## ЛИСТОВИ

које до сада примисмо у замјену.

»Родољуб«, лист за автономне про-  
свјетне и привредне потребе српског на-  
рода, год. III. једном седмично у Вршцу  
под уредништвом Милана П. Павловића.

»Привредник« орган савеза српских  
земљорадничких задруга, год. V. у За-  
гребу, двапут мјесечно под уредништвом  
Пере Крстића.

»Трговачке Новине«, лист српског тр-  
говачког удружења, год. I. у Новом Саду,  
једаред мјесечно под уредништвом Милана  
Поповића.

»Српски Књижевни Гласник«, год II.  
у Биограду, двапут мјесечно под уредни-  
штвом Богдана Поповића.

»Летопис« Матице Српске, за 1902.  
год. у Новом Саду, једанпут у два мјес-  
еца под уредништвом дра. Милана Савића.

»Hrvatska Misao« смотра за народно  
господарство, књижевност и политику, год.  
I. у Загребу под уредништвом дра. Лава  
Мазуре.

»Mlada Hrvatska« слободан часопис  
за књижевност, умјетност и социјални

живот, год. I. у Загребу једанпут мјесечно под уредништвом Живка Беличевића.

»Њива« ратарски недјељни лист, год. V. у Будимпешти, једанпут седмично под уредништвом Чика Стеве.

»Просвета«, орган пријатеља српске народне просвјете, год. II. у Крагујевцу, трипут мјесечно под уредништвом Јов. П. Јовановића.

»Наше Новине«, лист за пољопривреду, привредну и аграрну политику, год. II. у Биограду трипут седмично под уредништвом Косте Томића.

»Весник Српске Цркве« орган свештеничког удружења, год. XIII. у Биограду, једанпут мјесечно, под уредништвом Ник. Д. Божића.

»Гласник« православне далматинске цркве, једанпут мјесечно год. X. у Загребу под уредништвом Ђорђа Поповића.

»Учитељ« педагошко - књижевни лист, год. XXI. једанпут мјесечно, у Биограду под уредништвом Михајла М. Станојевића.

(Наставиће се).